

Pohled na domácí přírodu před 60-ti lety

Naše příroda před bolševickou kolektivizací měla charakter filigránské krajinné struktury, kde se střídaly drobné i větší plochy luk, polí, pastvin, mokřadů, vod, lesů a rozptýlené zeleně, proto bylo Česko označováno za "zahradu Evropy". V krajině byly četné prameny, ve vodních tocích se dalo bez problémů koupat, někdy i pít. Tato krajina byla charakteristická tzv. malým koloběhem vody, látek a energií. Po "Vítězném únoru" 1948 bylo Československo politicky ovládnuto Komunistickou stranou, která ideologicky provedla (dle instrukcí vedení KS SSSR) násilnou kolektivizaci zemědělské půdy (při vzniku tzv. Jednotných zemědělských družstev), která tvrdě postihla soukromé zemědělce (vlastníci více než 5 ha byli označeni jako "kulaci" a bylo s nimi zacházeno jako s nepřáteli), která byla dokončena v letech 1954 - 1960.

Naše ochrana přírody byla založena na přirozené občanské ochraně přírodních hodnot a přírodních zdrojů, neboť velká část obyvatel byla přímo spjatá s přírodou (takže z praxe znala její zákonitosti). Státní ochrana přírody byla založena na dobrovolných konzervátorech a zpravodajích (památková ochrana ještě nebyla oddělena). Environmentální výchovu v této době u nás založil RNDr. Jan Čeřovský, CSc, přední český botanik, ochranář přírody, pozdější pracovník Mezinárodního svazu ochrany přírody IUCN při UNESCO (který se ale v r. 1973 musel ze Švýcarska vrátit zpět do ČSSR). Jan Čeřovský upozorňoval na klíčový význam komunikace s lidmi, zejména v chráněných územích (stakeholders / podílníci), neboť podle jeho zkušeností úspěšná ochrana přírody je jen z 10 % díky legislativě a administrativě, ale z 90 % díky dobré komunikaci s lidmi. Hovořil o "5P" ochrany přírody: 1. zachování přírodních a krajinných hodnot, 2. výzkum, výchova a vzdělávání (tj. poznávání), 3. aktivní opatření - management, revitalizace, rehabilitace, 4. plánování krajiny, ekologické stability a diverzity, 5. prospěch veřejnosti (ekonomický, zdravotně-hygienický, estetický). Jako dobrý příklad uváděl CHKO Bílé Karpaty (zachování květnatých luk), jako problémový označoval šumavský experiment. Také upozorňoval na problematiku virtuálnějšího vztahu k životu nejen běžných občanů, ale i odborníků, jejichž vinou vzniká vlastně virtuální příroda. Zklamán byl z vývoje ve státní ochraně přírody, která podle něj zanedbává systematickou práci s veřejností na "zelené" ochraně přírody a upřednostňuje "hnědé" problémy životního prostředí (imise, odpady aj.). Jako pracovník nově založeného Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody uspořádal v r. 1960, na tuto dobu mimořádnou exkurzi, po chráněných územích přírody v SSSR, které se zúčastnili zájemci z Československé botanické společnosti. Uskutečněna byla např. návštěva Priožsko-terasového zapovědníku, kde bylo připraveno srdečné uvítání (a občerstvení na prostěradlech v travnaté ploše s čajovarem v čele). Dále to byly rozsáhlé botanické zahrady v Moskvě a Leningradě s expozicemi geografických regionů. Požadovaná návštěva k Ladožskému či Oněžskému jezeru nebyla povolena, údajně pro blízkost západní hranice. Místo toho byla povolena návštěva Razlivu, kam V. I. Lenin přicestoval po návratu ze Švýcarska, před uskutečněním "Velké říjnové revoluce". V okolí jeho památného "stanu" z přírodních materiálů bylo možno botanizovat (při návratu domů celníci v Čierné pri Čope "prověřovali" herbářové položky a tam, kde byla 2x jednu odebrali). Pohraničníci se samopaly na hranicích kontrolovali prostor u os kol železničních vagonů, neboť tam se někdy ukryli osoby prchající z SSSR.

Zajímavý je příběh kukuřice vyšlechtěné ruským genetikem N. Vavilovem (procestoval celý svět, aby sbíral rostliny které chtěl pěstovat v SSSR k nasycení obyvatel). Za ideologie represivního lisenkismu byla genetika v SSSR a tedy i v ČSSR zakázaná (pokud si to dovilil přednášející musel opustit katedru) a tak jeho kukuřiči získaly USA. N. Vavilov byl perzekuován a zemřel v gulagu. N.S. Chruščov, který byl kritikem kultu osobnosti J.V. Stalina při návštěvě v USA v r. 1960 získal tuto kukuřiči "zpět" a ještě téhož roku ruský velvyslanec na shromáždění zemědělců v Písku doporučil u nás její pěstování na 10 % orných půd, a tak u nás došlo k jejímu značnému rozšíření.

Nezávislé sdružení přátel přírody TIS (Sbor ochrany přírody Společnosti Národního muzea) založené v r. 1958 se podílelo na vzniku CHKO Šumava, organizovalo i celostátní akce Strom republiky, Den ptactva (1. duben), Dny ochrany přírody (dnes uváděné jako Den Země), festivaly přírodovědných filmů (dnes přehlídky ekologických filmů) či přírodovědné expedice v tuzemsku i zahraničí a tak bylo z ideologických důvodů stranicky zrušeno v r. 1979 a nahrazeno povolenou organizací Český svaz ochránců přírody (ČSOP).

V r. 1959 vznikla v Táboře z nadšenců ochrany přírody tzv. "Táborská skupina", která chtěla ochránit či zachránit jedinečné hodnoty Šumavy, jež byla označována za "Zelenou střechu Evropy". Po dlouhodobých přípravách nutných podkladů byla 27. 12. 1963 vyhlášena Chráněná krajinná oblast Šumava na rozloze téměř 170 tis km², jako třetí velkoplošné chráněné území (na Šumavě byl nejprve chráněn Boubínský prales v r. 1868, první chráněným územím u nás byl Žofínský prales v Novohradských horách - 1838).

V Československu byl přijat v r. 1956 zákon o státní ochraně přírody č. 40/1956 Sb. (který byl po rozdělení republiky nahrazen zák. č. 114/1992 Sb.). Ten byl novodobě i přes rozsáhlé protesty, upraven současným ministrem životního prostředí (schopným manažérem) na bezzásahovost cenných území.

Někdejší chápání potřeb ochrany přírody směřovalo zejména na pralesní lokality a přitažlivé geomorfologické útvary a jejich biotu. V Česku prvním velkoplošným chráněným územím byla Chráněná krajinná oblast Český ráj, vyhlášená v r. 1954, druhým CHKO Moravský kras z r. 1956. Prvním národním parkem byl Krkonošský, vyhlášený v r. 1963 (druhým byl NP Šumava, vyhlášený v r. 1991). Prvotní pozornost byla zaměřena na památné stromy. Méně sledovány byly jak lesní, tak travní plochy, rozptýlená trvalá zeleň byla dokonce v rámci státní ochrany přírody (KS SPPOP) mapována jako DNP - dočasně nevyužívané půdy, které byly v rámci intenzifikace a kolektivizace zemědělství ze značné části převedeny na zemědělské půdy. Vzhledem k politické prioritě zajištění potravinové soběstačnosti byly zamokřené zemědělské plochy převážně v 70-tých letech minulého století většinou odvodněny soustavnou meliorací (což napomohlo vysoušení České kotliny, která začala vybudováním Vraňanského plavebního průplavu na počátku 20. století, na soutoku Labe a Vltavy, jež odvodnila mokřady tzv. Tramtárie). Dnes skloňovaná "degradační" maloplošná těžba rašeliny ("píchání borků") mnohde nelikvidovala, ale naopak podpořila revitalizaci rašeliništní lokality obnovou jejího zavodnění (příklad Chalupská slat' na Šumavě s fotogenickým jezírkem).

Doposud nedocenené lokality tzv. draha, která jsou drahocenným mizejícím fenoménem venkova. Draha bývala extrémní stanoviště na okrajích obcí, převážně značně suchá či značně vlhká, obvykle s balvany a skalními výchozy, která, protože nebyla vhodná na zemědělské využití, byla využívána jako obecní pastviny. Draha v zemědělsky zkulturněné krajině tvoří vzácné genofondové základny přirozeného výskytu četných rostlinných a živočišných druhů, která je třeba chránit a zachovat jejich přirozený ekosystém vhodným managementem - pastvou (příkladně jsou např. na Nalžovohorsku, chráněné územním plánem jako významné krajinné prvky). Ochranařským paradoxem je biodiverzita rigidně chráněné kulturní Šumavy, která je vynucenou bezzásahovostí fatálně likvidována (viz. Genocida šumavské květeny), takže ji výrazně převyšuje třeba území Nalžovohorska (flóra: *Antennaria dioica* - kociánek dvoudomý, *Carex davalliana*, *diandra*, *hartmanii*, *pulicaris*, *umbra* - ostřice *Davallova*, přiblá, *Hartmanova*, blešní, stinná, *Comarum palustre* - zábělník bahenní, *Dactylorhiza majalis* - prstnatec májový, *Drosera rotundifolia* - rosnatka okrouhlostá, *Gentiana pneumonanthe* - hořec hořepník, *Gentianella praecox* ssp. *bohemica* - hořeček český, *Gymnadenia conopsea* - pětiprstka žezulník, *Hylotelephium triphyllum* - rozchodníkovec nachový, *Menyanthes trifoliata* - vachta trojlistá, *Odontites rubra* - zdravínek červený, *Orchis morio* - vstavač mužský, *Orthilia (Ramischia) secunda* - hruštica jednostranná, *Parnasia palustris* - tolije bahenní, *Pedicularis sylvatica* - všivec lesní, *Pinquicula vulgaris* - tučnice obecná, *Platanthera bifolia* - vemeník dvoulistý, *Polygala chamebuxus alpestris* - zimostrázek alpský, *Salix repens* ssp. *rosmarinifolia* - vrba plazivá, *Soldanella montana* - dřípatka horská, *Trifolium spadiaceum* - jetel kaštanový, *Valeriana dioica* - kozlík dvoudomý, fauna: veverka obecná

- Sciurus vulgaris, vydra říční - Lutra lutra, křeček polní - Cricetus cricetus, ještěrka obecná - Lacerta agilis, slepýš křehký - Anguis fragilis, užovka hladká, u. obojková - Coronella austriaca, Natrrix natrrix, zmije obecná - Vipera berus, ropucha obecná, r. zelená - Bufo bufo, B. calamita, skokan zelený - Rana esculenta, kuňka žlutobřichá - Bombina variegata, rosnička zelená - Hyla arborea, čolek obecný - Triturus vulgaris, čáp bílý, č. černý - Casmoderius albus, Ciconia nigra, čírka obecná, č. modrá - Anas crecca, A. querduela, potápka roháč, p. černokrká, p. rudokrká - Podiceps cristatus, P. nigricollis, P. griseigena, bekasina otavní - Gallinago gallinago, chřástal vodní - Rallus aquaticus, konipas luční - Motacilla flava, křepelka polní - Coturnix coturnix, koroptev polní - Perdix perdix, holub doupňák - Columba oenas, jestřáb lesní - Accipiter gentilis, krahujec obecný - Accipiter nisus, moták pochop, m. pilich - Circus aeruginosus, C. cyaneus, sova pálená - Tyto alba, sýček obecný - Athene noctua, krutihlav obecný - Jynx torquilla, rorýs obecný - Apus apus, vlaštovka obecná - Hirundo rustica, ťuhák obecný, ť šedý - Lanius collurio, pěnice vlašská - Sylvia nisonia, slavík obecný - Luscinia megarhynchos, žluva hajní - Oriolus oriolus, škeble rybníční - Anonda cygnea, rak říční - Astacus astacus, čmelák polní, č. zemní, č. skalní - Bombus agrorum, B. terrestrina, B. lapidarius, mravenec lesní - Formica rufa, batolec duhový - Apatura iris, modrásek hořcový - Neculeaalcon, otakárek fenyklový - Papilio machaon.

Na ochraně přírody a jejích aktérech se mnohdy výrazně propal politický vývoj. Po tzv. Pražském jaru v r. 1968, které podpořila řada racionálních osobností, následoval srpen 1969 a následně tzv. normalizace s politickými postihy "nespolehlivých" osob: zákaz publikování, zákaz graduování a zákaz vycestování. V pozdější době po uvolnění byla některým osobnostem v rámci rehabilitace nabídnuta možnost habilitace (což někteří nevyužili).

V Českých Budějovicích vznikla Biologická fakulta, která se následně změnila v Přírodovědeckou fakultu Jihočeské univerzity (původně sem byli přesunuti nepohodlní vědci z Prahy). Její učitelé si prosadili Šumavu jako experimentální území, kde chtějí přírodními procesy vyrobit "divočinu", což je současným důvodem fatálního rozšíření kůrovcové kalamity (podle nich je kůrovec architektem lesa, který jim pomůže nejrychleji vytvořit "přírodní les"). Absolventka zdejšího studia žádající o zaměstnání, na otázku co se Šumavou, odpověděla: je třeba aby celá uschla - aby vznikl přírodní les - ale bude to těžké. Takto vzniklá ideologie bezzásahové výroby "divočiny" se stala ohniskem současného ekologického rozvratu Česka.

Neprofesionální závěr

Jádro problému současné domácí ochrany přírody spočívá ve skutečnosti, že **nechceme-li přijít o bohatství druhové diverzity, nemůžeme vystačit s pouhým vyhlášením jakéhokoliv stupně ochrany některých území**, což se u nás obvykle zvrhne v administrativní úřednickou „ochranu“, tj. zneprístupnění nejen pro obyvatele, ale i pro potřebné extenzivní hospodaření (řízená sukcese). Následné „využití“ je pak mnohdy jen pro „parazitické fundamentální, akademicky sterilní puristické stejnověrce, kteří se označí za posvěcené vědce“. Pro potřeby zachování biodiverzity a zvýšení ekologické stability musí být proto požadované ideologické záměry obtížně korigovány entuziastickými „pragmatickými amatéry“ a přeživšími znalci problematiky. Současná ideologie bezzásahové přírodní výroby "divočiny" v ekologicky nestabilních biotopech snadno zničila většinu ochraňovaných hodnot. **Došlo ke genocidě květeny Šumavy, genocidě smrkových lesů Česka, nepříznivému ovlivnění mezoklimatu Šumavy kůrovcovou disturbancí větrolamu hraničních hřebenových smrčín (v délce přes 60 km v převládajícím jz. směru větrů), což zásadně přispívá k transformaci humidní Šumavy v aridní a k vysušování nejcejnějších biotopů - rašelinišť na Pláních Šumavy, s nepříznivým dopadem na Českou kotlinu - a to vše za synergického působení zvyšujících se stresových faktorů klimatických změn.** Většina osob, které souhlasili s vyhlášením Národního parku Šumava, toho dnes lituje.

Draha Těchonice

Draha Těchonice

Draha Těchonice

Draha Těchonice

Draha Těchonice

Draha Těchonice